

Prírodné procesy majú obrovskú, fascinujúcu silu

Šumava... Miesto, kde sa slávna história spája s panenskou prírodou. Svoje stopy tu zanechali Kelti a po nich aj ďalší zlatokopovia, ktorí sa nechali zlákať leskom drahého kovu, ale aj panovníci českých zemí, ktorí si tu vystavali hrady. Život ľudí v horských a podhorských oblastiach Šumavy je pretkaný rôznymi príbehmi... Samozrejme, svoj príbeh má aj šumavská príroda. Ten aktuálny má názov *Silva Gabreta* – tak Šumavu nazývali Rimania. Rozhovor s autormi dokumentu *Silva Gabreta* nám tento príbeh priblíži.

Šumava je prírodný fenomén. Čo nového z oblasti Šumavy prináša divákovi váš film *Silva Gabreta*?

Ivan Střítešský: Pre každého diváka môže byť nové niečo iné. Historický názov Šumavy, prítomnosť troch typov jedinečných pôvodných stanovišť, veľkosť ich rozlohy v rámci Európy, fungovanie prírodných procesov pri samovoľnej obnove lesa, exkurzia do kolo-behu živín a vody, porovnanie charakteru lesa bez porastu a suchého stojaceho lesa, úloha človeka v krajine... Čo som nikdy nevidel, až pri nakrúcaní dokumentu o Šumave, boli pôdne roztoče, milimetrové a menšie. Sú to živočíchy úžasných tvarov, ktoré žijú v kvetnáci v obyvačke, na záhrade, na poli, v lese... všade v pôde. O ich živote vieme oveľa menej, ako si ich význam zasluhuje. Svojím spôsobom života napríklad významne ovplyvňujú úrodnosť pôdy alebo jej schopnosť zadržiavať vodu. Dokument je šlabikárom, ktorý ukazuje, čo môžeme pri návšteve lesa, nielen na Šumave, vidieť. No a zostalo aj trochu času na pripomenutie krás horského smrekového lesa a jeho obyvateľov.

Ladislav Miko: Našou snahou bolo ukázať to, čo ľudia vidia na Šumave v inom svetle, v súvislostiach ukazujúcich ako aj v strednej Európe môže fungovať ekosystém horského lesa bez zásahov človeka, bez jeho, aj keď dobre myslených, pomoci. A to všetko napriek tomu, že na prvý pohľad veľkoplôšne podlieha vetru a hmyzu. Náš bližší pohľad ukazuje, že ide o štádium vývoja, ktoré pre les nie je neprekonateľnou „neznámou“, ale skôr príležitosťou k obnove. Miest, ktoré túto schopnosť ešte stále majú, je v strednej Európe veľmi málo a práve preto by príroda v nich mala dostať šancu, nech už sa bude pobať hocijakou cestou.

Koľko času ste strávili filmovaním zmien, ktoré sa dejú v šumavských lesoch?

Ivan Střítešský: Dokument sme nakrúcali od zimy 2010 do zimy 2011. Na Šumave sme prežili asi 78 dní. Z toho približne polovicu sme venovali obhliadkam a čakaniu na slnko, mraky, hmlu, sneženie, dážď, inverziu... Samotné natáčacie dni predstavovali najskôr cestu autom a potom rôzne dlhé putovanie peši, s filmárskou záťažou. Opakované výstupy nad Plešné jazero, na Plechý (najvyššia hora českej časti Šumavy, 1 378 m), Trojmezí či na Sedlo sa stali nezbuditeľnými. Mali sme výborných sprievodcov z radov pracovníkov Národného parku Šumava. Naše cesty k cieľu v drivej väčšine viedli v pravý čas. Tým cieľom mohla byť vyhliadka, strom, kvet, živočích alebo les v hľadacom štádiu obnovy.

Ladislav Miko: Musím priznať, že spočiatku som si myslel, že môj podiel na dokumente

Foto: archiv autorov

skončí napísaním námetu, scenára a nakrútení úvodnej sekvencie. Je to jednak zásluha Ivana, že ma prehovoril, aby som s ním pracoval aj ďalej, a jednak zásluha Šumavy samotnej. Cestovať na nakrúcanie cez víkendy a voľné dni, aj počas dovolenky na Šumavu z Bruselu nebolo jednoduché, ale strávili sme spolu úžasný rok prácou, na ktorú sa nezapadá.

Aké zvieratá, živočíchy, sa vám pri filmovaní „priplietli“ do cesty – kamery?

Ivan Střítešský: Pri filmovaní zvierat veľkých nad jeden centimeter náhoda nehrala príliš veľkú úlohu. To skôr šťastie a čas venovaný nakrúcaniu. Sprievodcovia nás totiž priviedli na správne miesto v správnom období. Na kvintúcu lúky v čase liahnutia motýľov a chrobákov, do prezimovacej obory jeleňov vo februári a k hniezdnej dutine datlíka v období kŕmenia mláďat. Samostatnou kapitolou bolo nakrúcanie živočíchov menších ako jeden milimeter. Príprava záberu začala odberom vzorky pôdy na Šumave. Pôda aj so živočíchmi potom putovala do Českých Budějovic alebo do Prahy, kde sme sa obrnili trepezlivosťou a urobili obrázky spod mikroskopu. Nečakaným a, zrejme, už neopakovateľným zážitkom bolo stretnutie s tisícami ani nie centimetrovými chvostoskokmi – larvami obrovskými, ktoré putovali naprieč lesom, cez cesty, kaluže, konáre a ďalšie prekážky. To bol záber, ktorý nám do rozprávania o pôdnej faune ponúkol „najvyšší“... Prijemné bolo stretnutie nad Čiernym jazerom s červenkou, ako je známe, riadne zvedavou. Vydržala okolo nás poletovať najmenej desať minút. Nemohla sa dočkať, kým vybalíme desiatu, s oprávnenou nádejou, že niečo po nej zostane.

Ladislav Miko: Chcel som divákovi ukázať práve plejádu drobných živočíchov, ktoré v

prírode na prvý pohľad nevidíme, ale bez ktorých by vôbec nemohla fungovať. Mali sme šťastie, ako už povedal Ivan, aj na situácie, ktoré nastávajú iba občas. Samozrejme, nesmiem zabudnúť na vzácne stretnutia so šumavskými „ikonami“, bystroušskou Menetriesovou, ktorá tu zostala po ľadových dobách, slatinnými druhmi motýľov, či všade prítomného, i keď inde veľmi vzácného, ďubníka trojprstého. Spomínam si aj na podvečery, kedy bolo proti zapadajúcemu slnku okolo kamery a nás všetkých krásne vidieť ohromné roje komárov a muchničiek, využívajúcich fakt, že počas nakrúcania záberu sa nemôžeme brániť...

Žijú v Šumave ešte tetrový? A sú aj vo vašom filme?

Ivan Střítešský: Áno, tetrový v Šumave stále sú. Väčšinou človek narazí na tetrova, ktorý stratil plachosť. Ten potom naháňa aj stach. Sú chvíle, kedy neviete, či tetrov uteká pred návštevníkom lesa alebo naopak. My sme však mali sprievodcu, ktorý nás doviedol na miesto, kde sme behom polhodiny videli troch tokajúcich tetrovov. Nádherná!

Ladislav Miko: Keď si v takej chvíli uvedomíte, že sa

Súťažný film Envirofilmu 2012

Silva Gabreta (Česká republika)

režia: Ladislav Miko, Ivan Střítešský, kamera: Ivan Střítešský, Jiří Štajnar

Šumava, alebo tiež *Silva Gabreta* ako ju nazývali Rimania, je domovom najrozsiahlejších fragmentov prirodzených a prírode blízkych horských lesov na území Českej republiky. V posledných desaťročiach tu v dôsledku veterných kalamít a gradácie lykožrúta smrekového prebieha veľmi dramatická zmena. Dokument ilustruje, ako fungujú prírodné procesy pri samovoľnej obnove lesa a dokazuje, že napriek dramatickej fáze rozpadu sa o budúcnosť šumavských smrečín netreba báť. Horské lesy na jednej tretine Národného parku Šumava, t. j. na 25 000 ha, ponúkajú možnosť sledovať toto úchvatné divadlo v réžii prírody.

pozeráte na poslednú životaschopnú populáciu tetra v celej krajine, zmocní sa vás veľmi intenzívny pocit. Potreba odovzdať informáciu ďalej a sprostredkovať vedomie, že chrániť tieto miesta, má hlboký zmysel...

Nedá mi, v súvislosti so Šumavou, nespomenúť už kultový film *Kráľ Šumavy*, ktorý Karel Kachyňa nakrútil v roku 1959, čiže pred viac ako 50 rokmi. Mnohé filmy zotrávajú dlhé roky v spomienkach ľudí. Čo z vášho filmu by malo utkvieť v pamäti tých, ktorí hovidia?

Ivan Střítešský: Za dôležité považujem pripomenúť nutnosť rozumne zapojiť prírodné procesy do života človeka a rozhodne nie ísť proti nim na úkor kvality zdravia v budúcnosti. Za novú snáď môžeme považovať nutnosť zamerať diskusiu o Šumave, ale aj o krajine vôbec, na konkrétne výmery, hektáre, štvorcové kilometer. V dokumente *Silva Gabreta* navrhujeme ponechať bez zásahu 25 tisíc hektárov horského lesa, čo sú tri desiatiny

percenta rozlohy Českej republiky. Prijateľná výmera lesa, krajiny, ponechaná samovoľnému, prírode blízkeho vývoju, môže byť pre každého rôzne veľká, a to aj podľa toho, ako vníma zväčšujúcu sa rozlohu zastavaných plôch, postupujúcu degradáciu poľnohospodárskej pôdy, vplyv emisií, požiadavky na zdravie obyvateľov... atď. Filmom sme, okrem iného, chceli prebudiť záujem človeka o krajinu, aby si každý mohol vo svojom okolí nájsť krásne miesta.

Ladislav Milo: Podľa mňa by malo v pamäti zostať, že aj keď les po kalamite vyzerá spustošený a mŕtvy, v skutočnosti je plný života a že to so svojou obnovou zvládne aj bez našej pomoci. Dokonca, veľmi často v ňom žijú druhy, ktoré sú extrémne vzácne a inde už ich neuvidíme. Prírodné procesy majú obrovskú, fascinujúcu silu. Človek by ich mal rešpektovať a aspoň tam, kde je to možné, nechať posobiť.

Anna Gudžová

Posvätné kamene a problém porušovania práv ľudí a prírody

Palestínčania čelia kríze životného prostredia a zdravia v dôsledku rozsiahlej ťažby kameňa, ktorý z veľkej časti slúži na izraelské stavebné potreby. Biely prírodný kameň je najžiadanejšou palestínskou surovinou. Hovorí sa o ňom ako o bielej rope Palestíny. Palestínsky priemysel kameňa je však v značnej miere rukojemníkom izraelských stavebných firiem. Až 71 % medzinárodného predaja kameňa putuje na izraelské stavby, vrátane výstavby ilegálnych osád na palestínskom území. Životné a prírodné podmienky v dedinách, mestách a utečeneckých táboroch, kde sa objavili ložiská kameňa, sú otrasné. Tieto miesta sa šílenou rýchlosťou menia na vraky environmentálnych, sociálnych a zdravotných problémov a situácia sa naďalej zhoršuje. Dodržiavanie ľudských práv tu absolútne absentuje. Sťažnosti Palestínčanov majú za následok prenasledovanie zo strany izraelskej armády, palestínski úradníci sťažnosti ignorujú, pretože nie sú schopní túto situáciu zmeniť...

Mladí palestínski filmári Laila Higazi a Muayad Alayan nakrútili o bielom palestínskom kameni a ľuďoch okolo neho výnimočný dokument s názvom *Posvätné kamene* (Sacred Stones). Palestína sa festivalu Envirofilm zúčastňuje po prvý raz. Festival, konajúci sa v srdci Slovenska, našli autori na internetových stránkach ECOMove International, pri hľadaní platforiem, ktoré podporujú a pomáhajú šíriť environmentálne otázky.

Film nakrúcali na západnom brehu Jordánu – Betlehem, Hebron, Nablus, Jenin, Ramallah, Jeruzalém. Autori pri jeho nakrúcaní museli čeliť mnohým problémom. Predovšetkým to bol nedostatok finančných prostriedkov na filmové, audiovizuálne produkcie vo všeobecnosti a najmä na filmy o životnom prostredí v ich regióne.

Muayad Alayan, palestínsky režisér a kameraman, žije v Jeruzaleme. Film vyštudoval v San Franciscu. Jeho filmy získali už viaceré ocenenia. Naposledy to bol krátky film *Lesh Sabreen?*, ktorý sa premietal na viac ako 60 filmových festivaloch po celom svete. Alayan je inštruktorom na Dar Al Kalima College v Betleheme, kde vyučuje kinematografiu.

„Ďalej sme museli prekonávať prekážky všetkých druhov, sociálne, politické a ďalšie, aby sme získali potrebné konexie a prístup do kamenárskeho priemyslu a stavebníctva v krajine. Tiež sme pocítili absenciu predchádzajúceho výskumu, dokumentov a štatistik o všetkých aspektoch kamenárskeho priemyslu, teda finančných, zdravotných, ekologických atď., čo náš výskum predĺžilo a sťažilo,“ konštatovali tvorcovia.

Na otázku, či film pomôže zmeniť kritickú a nepokojivú situáciu v oblastiach ťažby kameňa, ktorá sa dotýka tak ľudí, ako aj prírody, odpovedali:

„Dúfame, že *Posvätné kamene*, film upozorňujúci na protiprávne konanie, vrhne svetlo na túto tému a bude motiváciou pre environmentálnych aktivistov a aktivistov z oblasti ľudských práv, pre organizácie, akademikov, filmárov a výskumníkov, aby sa snažili vyriešiť tento vážny environmentálny problém a problém ľudských práv... Dúfame tiež, že získame podporu a potrebné finančné prostriedky na spustenie mediálneho environmentálneho vzdelávacieho programu, ktorý pripravujeme, a ktorý by sa zameriaval predovšetkým na obce a obyvateľov, špeciálne mládež, z postihnutých oblastí, aby bol tento problém aj naďalej dokumentovaný a odhaľovaný...“

Anna Gudžová

Súťažný film Envirofilmu 2012 **Posvätné kamene** (Palestína)

réžia: Laila Higazi, Muayad Alayan,
kamera: Muayad Alayan

Prírodný kameň je veľmi žiadanou palestínskou surovinou. Avšak palestínsky kamenársky priemysel je do značnej miery rukojemníkom potrieb izraelskej výstavby, vrátane výstavby nelegálnych osád na palestínskom území. V dedinách, mestách a utečeneckých táboroch je prírodný kameň ťažený v obrovských neudržateľných množstvách, zanechávajúc za sebou hromadu environmentálnych, sociálnych a zdravotných problémov. Všetky sťažnosti obyčajných Palestínčanov končia perzekúciou zo strany izraelskej okupácie. Medzinárodné organizácie sú voči nim hluché a palestínski úradníci, ktorí nie sú schopní zmeniť kurz, ktorý toto odvetvie nabralo, ich jednoducho ignorujú.

